

ЗРОСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В УМОВАХ УКРАЇНО-РОСІЙСЬКОЇ ВІЙНИ

Для України на сучасному етапі актуальним є питання формування національної свідомості та ідентичності. Загальнонаціональна ідентичність за своєю суттю багатовимірна. Вона може охоплювати етнічну, національну, культурну, професійну та інші види ідентичності. У той же час національна ідентичність може співіснувати з наднаціональною ідентичністю (слов'янською, європейською тощо). В умовах гострих суспільних конфліктів, особливо міжнародних, загострюються національні почуття та дієвого характеру набуває національна свідомість та самосвідомість

Мета дослідження – розкрити особливості та специфіку зростання та розвитку національної самосвідомості громадян України в умовах україно-російської війни.

Національна свідомість — сукупність соціальних, економічних, політичних, моральних, етичних, філософських, релігійних поглядів, норм поведінки, звичаїв і традицій, ціннісних орієнтацій та ідеалів, в яких виявляються особливості життєдіяльності націй та етносів. Теоретична національна свідомість – узагальнена, науково обґрунтована, соціально-політично зорієнтована система поглядів про життєвий шлях, місце і цілі розвитку нації. Структура теоретичної свідомості містить: норми, цінності та зразки поведінки представників певної національно-етнічної спільноти; ідеологію нації; національну ідею. За змістом національна свідомість виступає діалектичною єдністю загальнолюдського і національного, в якій загальнолюдське виявляється у неповторному бутті нації [4]. Основою національної свідомості виступає національна самосвідомість. Національна самосвідомість – це відносно стійка, усвідомлена, що переживається як неповторна, система уявлень індивіда про себе як про представника певної нації. Виокремлюють два рівні національної самосвідомості: 1) низький (досить часто підсвідомий) – емоційно відчужене співпереживання власної єдності з іншими представниками етнічної спільноти (етнічна ідентичність); 2) високий – раціональне, глибоке усвідомлення національної належності (національна ідентичність). Національна ідентичність – це усвідомлення людиною власної належності до певної національної групи, що має свою назву, власну історичну територію, спільні міфи, історичну пам'ять, спільну масову громадську культуру, свою мову, спільну економіку, однакові для всіх юридичні права та обов'язки. До структури національної ідентичності як складової національної самосвідомості належать три компоненти: 1) когнітивний – знання про національну спільноту та знання про себе як члена даної спільноти; 2) емоційно-оцінний – національна самоповага чи зневага, національна гордість чи сором та ін.; 3) поведінковий – відповідні дії та вчинки, що зумовлені двома попередньо згаданими компонентами. Важливими психологічними механізмами формування національної самосвідомості виступають національна ідентифікація та рефлексія. Розвиток національної самосвідомості передбачає появу таких національних почуттів: почуття любові до своєї Батьківщини, свого народу, національної культури і рідної мови; почуття причетності до долі свого народу, своєї країни; почуття національної гордості чи національного невдоволення; готовності й волі до здійснення національної мети.

Зміни в національній ідентичності після Майдану й агресії Росії проти України спричинилися до істотних змін в українській національній свідомості та самосвідомості.

Датою офіційного початку АТО на сході України вважається 7 квітня 2014 року. В цей день тодішній в. о. Президента України О. Турчинов оголосив про проведення операції проти загарбників адміністративних будівель у Донецьку, Харкові та Луганську. З початком АТО в українську історію увійшов добровольчій військовий рух. Коли армія тільки готувалася вступити в конфлікт, стихійно створені батальйони прийняли на себе основний удар. Це визнає і влада. Пік формувань добровольчих батальйонів випав на квітень-травень минулого року. Військкомати тоді фізично не могли мобілізувати всіх охочих йти в бій –

прямо зараз і безкомпромісно. Одним з перших добровольчих формувань став "Айдар". Він вбирав в себе чоловіків і жінок прямо з Майданів у різних містах.

Україна вже два з половиною роки живе у стані фактичної війни, яка породила широкий волонтерський рух, що весь цей час надавав добровольцям та військовослужбовцям всебічну підтримку. Волонтери, хоч і не знаходяться в зоні конфлікту, але так само перебувають у стані війни, постійно живуть з думками про війну, що є яскравим проявом національної самосвідомості.

У 2014 році, як наслідок підвищення громадянської активності українців під час Євромайдану та консолідації українського народу в умовах зовнішньої агресії та збройного протистояння на Сході країни, рівень патріотизму значно виріс. За даними соціологічного опитування, проведеного Центром Разумкова у кінці 2013 на початку 2014 року, 95 відсотків жителів усіх регіонів України сприймають її своєю Батьківщиною. 84,5 відсотків респондентів вважають себе патріотами України. Зокрема, в західному регіоні – 94 відсотка в центральному – 88,5 відсотків, у східному – 81 процент, у південному – 72 відсоток [5].

Не слід забувати, що національно-патріотичне виховання є важливою складовою політики національної безпеки держави в гуманітарній сфері, спрямованої на формування національної ідентичності молоді, поваги до рідної країни, готовності захищати свою Вітчизну. Воно являє собою систематичну і цілеспрямовану діяльність органів державної влади і громадських організацій з формування у молодих громадян високої патріотичної свідомості, почуття любові до України, пошани до видатних вітчизняних історичних діячів, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків [1]. Патріотизм як одне з сильних почуттів, із яких складається емоційний світ людини, невід'ємний від осмислення і вибору шляхів та засобів реалізації інтересів своєї Вітчизни. У зв'язку з цим видається важливим з огляду на розуміння сутності патріотизму розмежовувати чуттєво-емоційну та осмисленеводієву складові людської свідомості, яка, якщо виходити з відомого вислову Фрідріха Ліста стосовно того, що між особистістю і людством стоїть нація, практично завжди є свідомістю національною» Слід чітко зазначити, що патріотичне виховання повинно бути націоцентричним, тобто воно спрямоване на формування любові до української нації, до власної історії, традицій, мови, віри, вітчизняної культури. Це аж ніяк не порушує права національних меншин, які проживають на території України, так як усі ми є єдиною українською політичною нацією, яка включає всіх громадян України, незалежно від їхньої етнічної приналежності [4]. Знову ж таки, якщо представники інших етнічних груп, які проживають на території України, поважають її історію, культуру, мову і працюють на її благо, то вони також є її патріотами. Вони можуть шанувати свою культуру, розмовляти на своїй мові, але повинні знати українську мову і поважати наші традиції.

Цю ідею активно підтримував відомий український учений та громадсько-політичний діяч В. Липинський, який зазначав: «Сутність територіального патріотизму – це пробудження почуття солідарності та єдності всіх постійних мешканців української землі, незалежно від їх етнічного походження, класової належності, віросповідання, соціально – культурного рівня. Ось чому любов до рідного краю (української землі), яка годує всіх її мешканців, є об'єктивною передумовою створення соціально – національного союзу» [3]. Почуття любові до рідного краю, як до органічної цілісності, вважає Липинський, є необхідною і єдиною можливістю того найтіснішого у світі зв'язку людей, що називається нацією.

Список використаної літератури:

1. *Гриневич Л. Проблеми сучасної освіти / Л. Гриневич // День, 2016. – 4 серпня.*
2. *Конституція України // Відомості Верховної Ради України – К., 2014. – №30. – Ст. 141*
3. *Липинський В. Повне зібрання творів, архівів, студій. Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму / В. Липинський ; [ред. Я. Пеленський]. – Київ–Філадельфія : Ін-т Східноєвроп. досліджень НАН України; Східноєвроп. дослід. ін-т ім. В. К. Липинського, 1995. – Т. 6. – Кн. 1.– 470 с.*

4. Рудакевич О. М. Теоретико-методологічні основи дослідження модерної української нації / О. М. Рудакевич // *Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: моногр.* / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнаевич, М. І. Гурик та ін. ; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 10–43.
5. Скоркин К. 25 лет донбасского сепаратизма // *Реальная газета*, 2016. – 15 марта [Електронний ресурс] / К. Сорокин – Режим доступу <http://npu.edu.ua/ua/anonsy/326-pro-universytet/mizhnarodna-diialnist/proekt-tempus-inovest/novyny/3995-studenty-npu-slukhaly-pro-shliakhy-formuvannia-natsionalnoi-svidomosti-ta-natsionalnoi-samosvidomosti>
6. Гончарук, Т. Філософія цивілізації та дух постмодерну [Електронний ресурс] / Тетяна Гончарук // *Мандрівець*. – 2008. – № 4. – С. 37-40.
7. Гончарук, Т. В. Ментально-філософські засади національного буття, їх детермінуючий вплив на суспільні процеси [Текст] / Т. В. Гончарук // *Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія* / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнаевич, М. І. Гурик, М. Л. Шумка[та ін.]; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 44-71
8. Гончарук – Чолач Т., Джугла Н. Особливості української ментальності як основа національної самоідентифікації. / Т. Гончарук – Чолач, Н. Джугла / [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv